Lelesz gótikus kőhídja

FOTÓ: MÉSZÁROS JÓZSEF

LUDWIG EMIL

Sorozatunk legutóbbi darabjában Zemplén megye 1920-ban elszakított északi fele legfontosabb kulturális emlékhelyének, a XII. század végén alapított leleszi premontrei prépostságnak a bemutatásáig jutottunk. A mai Szlovákia legkeletibb szegletében, az ukrán államhatár közelében rejtőzködő település oly ismeretlen, annyira távol esik a főbb útvonalaktól, hogy megérdemel néhány további mondatot.

A Bodrogköz lapályából kiemelkedő domb alkalmas helynek bizonyult az Árpád-korban Magyarországra érkezett francia alapítású szerzetesrend letelepedésére: még a háborúk által sűrűn látogatott vidéken is megmaradt nagy hírű konventjük. Lelesz egykori fényét mutatja a kolostor nemrég feltárult gótikus kápolnája, amely XIV. századi freskóival, feliratával és építészeti részleteivel egyszer talán a történelmi Magyarország egyik legvonzóbb látványossága lesz. De ettől egyelőre messzi van. A fehér barátok az 1990. évi történelmi fordulat után kapták vissza rendházukat a szlovák államtól, amely évtizedekig mezőgazdasági szakiskolát működtetett benne. A premontreiek (szintén 1945-ben államosított, tizenkét éve visszaadott) jászói prépostságához tartozó leleszi birtokot a rend azóta sem tudta benépesíteni, de még a megfelelő gondnokságát sem bírja ellátni. Ezért az őrzött épület csak ismeretség révén tekinthető meg, helyreállításához hosszú évekre – és százmilliókra – lenne szükség. (Tessék, egy szép feladat az Európai Uniónak!)

A román kori eredetű, jó karban lévő kolostortemplom – Lelesz Szent Kereszt-plébániája – szintén bővelkedik látnivalóban. A támpilléres torony alatti előcsarnokba a délről nyíló kapun át léphetünk be. A tekintélyes nagyságú, barokk stílusban átalakított belső tér őrzi a középkori falakat, sőt a szentélyben megmaradt egy gótikus főpapi ülés – stallum – és egy pompás faragott kora reneszánsz sírkő is. A sekrestye feletti emeleten ma is megtalálható a kolostor felől megközelíthető préposti magánkarzat. Figyelemre méltó a XVIII. században készített, gazdagon díszített főoltár, amelyen magyar szentek szobrai láthatók, a barokk szószék hangvetőjén üldögélő, festett hársfa angyalkák komikus figurái pedig szinte nevetésre ingerelnek az ünnepélyes hangulatú templomban.

A tekintélyes tömegű kétemeletes, 1533-ban várszerűen megerősített konventhez a rend egykori tisztéhez méltó épületek tartoznak. A falu nyugati szélén jókora barokk magtár áll, mellette istállók és más uradalmi építmények. A termékeny, vízjárta területen máig látszódnak a gondosan művelt gyümölcsöskertek nyomai. A Nagykapos felé vezető mai országút közelében különös szépségű kőhíd ragadja meg a figyelmünket. Régi olvasóink találkozhattak már e műremek képével e hasábokon: Móser Zoltán tavaly április 20-án közölt fotója mellé írt kísérő sorokat. Éles szemű szerzőtársam – a műemlék konkrét kormeghatározása nélkül – a gótika lényegéről, szerkezet és formavilág természetes egységéről idézett és fogalmazott meg fontos gondolatokat. Ehhez annyi tartozik konkrét kiegészítésül, hogy a négynyílású Szent Gotthárd kőhíd alighanem az egész Kárpát-medence egyetlen XVI. századnál régebbi, tehát valóban gótikus hídja.

Lelesz korai történetéről szóltunk már. A török időkben elnéptelenedett falu 1697-ben került ismét a premontreiek birtokába, akik 1710-ben visszanyerték a prépostválasztás jogát is. 1869-ben a községben 2169 ember élt, ezzel Lelesz az egész Bodrogköz legnépesebb települése volt. Régi rangját jelzi, hogy gróf Széchenyi István 1846-ban itt alapította meg a Bodrogközi Tisza-szabályozó Társulatot. Az erőszakos határváltoztatás és a XX. század egyéb gyötrelmei dacára az 1938-as visszacsatolás 2005 főt, a legutóbbi népszámlálás 1908 lakost talált ezen az isten háta mögötti helyen. Értük is íródott ez a kétrészes cikk.